

Vaertlinck *contact*

Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek

Vaertlinck *contact*

Abonnement: 16 euro door storting op ondervermeld rekeningnummer
Afzonderlijke nummers: 5 euro

ISSN 1782-2785

Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Secretariaat

Vaertlinck vzw | p.a. René Pattyn | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek

Contact

tel. GSM 0477 266 537 | vaertlinck@telenet.be | www.vaertlinck.be

Praktische gegevens

Ondernemingsnummer 881 351 205

IBAN BE94 7512 0635 5214 | BIC AXABBE22

Erkende culturele vereniging Willebroek: culw083

De vereniging staat los van alle filosofische en ideologische strekkingen

Bestuursleden

Gust Van Auwenis (Voorzitter) | Overwiningsstraat 165-107 | B-2830 Willebroek | tel. 03-860 10 46

René Pattyn (Secretaris) | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek | tel. 0477-266 537

Guido Van Humbeeck (Penningmeester) | Jozef Wautersstraat 125-1 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 04 75

Leon Bernaerts (Bestuurslid) | Eikenstraat 20 | B-2840 Reet | tel. 03-888 21 83

Guy Foqué (Bestuurslid) | Kapellenboslaan 29 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 12 76

Emiel Geens (Bestuurslid) | Dennenstraat 1 | B-2830 Willebroek | tel. 03-866 05 62

Gary Mantières (Bestuurslid) | Groene Laan 38-3B | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 65 26

Jan Peeters (Bestuurslid) | Neerlichter 15 | B-2870 Breendonk | tel. 0477-62 69 84

Kevin Polfliet (Bestuurslid) | Sint-Janskerkhof 3 | B-2800 Mechelen | tel. 0484-91 69 84

Eric Van Winghe (Bestuurslid) | Mispelweg 41 | B-2830 Willebroek | tel. 0497-36 64 75

Vaertlinck vzw is lid van

Colofon

Op de cover

De oude spoorbrug van Willebroek in 1905, indertijd een geliefde zwemplaats voor de jeugd. Rechts op de foto tuft de trein Mechelen-Terneuzen voorbij, waarover je meer leest op pagina 2 en verder.

Editie

Jaargang 9 | nr. 1 | juli-augustus-september 2013

Werkten mee aan dit nummer

Eric Van Winghe
René Pattyn
Gust Van Auwenis
Leon Bernaerts
Gary Mantiërs
Kevin Polfliet

Eindredactie

Eric Van Winghe
René Pattyn

Verantwoordelijke uitgever

Gust Van Auwenis
Voorzitter
Overwinningsstraat 165-107
B-2830 Willebroek

Vormgeving

Kevin Polfliet

Redactieadres

Molenweg 24
B-2830 Willebroek
vaertlinck@telenet.be
www.vaertlinck.be

ISSN 1782-2785

Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten of beeldmateriaal kan slechts gebeuren mits schriftelijke toelating van de auteur en vermelding van het tijdschrift Vaertlinck Contact, jaargang en nummer. Elke auteur is individueel verantwoordelijk voor de inhoud van zijn of haar artikel.

Voorwoord

Tempus fugit, de tijd vliegt. Die oude wijsheid kunnen wij zeker beamen, want de laatste jaren zijn ook voor onze vereniging in sneltempo voorbij gevlogen. Ondertussen heeft onze genealogische en heemkundige kring een hele evolutie doorgemaakt. Een hoogtepunt in de voorbije jaren was zeker wel het kunnen betrekken van ons eigen lokaal in het "Centrum Jan Van Winghe" - eindelijk een vaste haven na enkele jaren van zwerversbestaan!

Het aldaar uitgebouwde documentatiecentrum, dat steunt op het "Fonds Gust Van Auwenis", is een bron van informatie voor iedere genealoog, en wordt dan ook regelmatig bezocht door mensen uit de wijdse regio die hun familiegeschiedenis willen aanvullen of beginnen. Heeft u interesse in úw familiegeschiedenis? Breng ons dan zeker een bezoek, iedere tweede en vierde zaterdag van de maand op ons ondertussen vertrouwde adres.

Een andere verwezenlijking waar we fier op zijn, is ons heemkundig tijdschrift, dat met de jaren een groeiend publiek wist te bekoren. Toegegeven: de voorbije edities hebben we wat technische en organisatorische moeilijkheden gekend, waardoor er hier en daar wat schoonheidsfouten opdoken. Met een vernieuwde lay-out en opnieuw een selectie interessante artikels en boeiend beeldmateriaal, hopen we dat echter goed te maken en u een flinke poos (zomers) leesplezier te bezorgen.

Veel leesplezier,
De redactie

Inhoud

<i>Het verhaal van een 'Willebroekse' trein</i>	1
<i>Uit de archieven: Boerenwacht</i>	5
<i>Kanaalferry's op het kanaal</i>	6
<i>Beelden uit de oude doos</i>	8
<i>Drie 18de eeuwse diefstallen</i>	9
<i>Jaagpaden</i>	10
<i>Plichtsbewuste bewoner...</i>	11
<i>Een kasteel vol wapens en munitie</i>	12
<i>Even vlug de vaart uitdiepen</i>	14
<i>De Sint-Niklaasgilde anno 1923</i>	15
<i>"Gagiën voor die van de Schipvaart</i>	16
<i>Milieubewuste gemeenteraadsleden...</i>	19
<i>Mededelingen</i>	21

De eerste Willebroekse spoorbrug van 1870 lag op gelijk niveau met de oevers van het kanaal.

Het verhaal van een ‘Willebroekse’ trein

Slechts weinigen weten dat de spoorlijn Mechelen - Sint-Niklaas ooit een onderdeel was van een internationale spoorlijn die Mechelen met Terneuzen in Zeeuws-Vlaanderen verbond én dat deze private 'MT-lijn' ooit mee in handen was van een Willebroekse dokter-burgemeester...

De eerste ontwerpen en verzoekschriften aangaande deze spoorweg werden in 1860 opgesteld door de Mechelse ingenieur en architect F.J. Bauwens.

Drie jaar later, op 22 april, werd de lijn Mechelen - Sint-Niklaas in concessie gegeven aan F. Lancelot, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel. Op 10 september 1864 werd deze concessie uitgebreid met het gedeelte Sint-Niklaas-Nederlandse grens. Omdat Lancelot ook de concessie voor het Nederlands gedeelte bezat, werd de maatschappij “Société Anonyme du Chemin de fer international de Malines à Terneuzen” gedoopt. De naamloze vennootschap was echter geen lang leven beschoren. In 1868 trok de Belgische overheid de concessie in omdat de meeste van de werken nog niet uitgevoerd waren.

Nog datzelfde jaar, op 16 juni, werd de lijn nogmaals in concessie gegeven. De benaming van de maatschappij bleef gehandhaafd. Concessiehouders werden Theodoor Janssens, August Wouters, Guillaume d’Hanens én de

Willebroekse arts en burgemeester Henri Van Berchem.

Onmiddellijk startte men de aanleg van de enkelsporige internationale verbinding. Op 1 april 1869 werd het 5 km lange baanvak tussen Sluiskil en Terneuzen in gebruik genomen. Het gedeelte van Mechelen tot de Scheldebrug (te Temse) kwam op 28 juli 1870 in dienst voor de reizigers, op 12 september voor de goederen. Twee maanden later, op 11 november kon de trein over de Scheldebrug; de spoorverbinding Mechelen-Sint-Niklaas werd een feit op 1 december.

***“De spoorlijn
Mechelen-Sint-Niklaas
was ooit mee in
handen van een
Willebroekse
dokter-burgemeester”***

De internationale lijn Mechelen-Terneuzen werd op 26 augustus 1871 feestelijk ingerezen. Een gebeurtenis die gevierd werd met een stevige maaltijd en de nodige heildronken.

De maatschappelijke zetel van de “Malines à Terneuzen” (MT) bevond zich te Sint-Niklaas. Omdat er in Sint-Niklaas al een station was, beheerd door de spoorwegmaatschappij Antwerpen-Gent, werd besloten het station gezamenlijk te gebruiken.

Wie was Henri Van Berchem?

Henri Van Berchem werd geboren in Brussel in 1801. Zijn vader Jean Van Berchem was geneesheer. Henri trok naar de Rijksuniversiteit van Leuven en studeerde er in 1825 af tot doctor in de geneeskunde. Hij vestigde zich daarna in Willebroek. Hij was gehuwd met Marie Thérèse van Berchem, die voor hem overleed.

Volop stand in de geneeskundige praktijk begon Van Berchem zijn patiënten grondig te observeren en de interessantste gevallen te publiceren in de tijdschriften van de geneeskundige genootschappen van Willebroek, Antwerpen, Mechelen en Gent. De Académie Royale de Médecine benoemde Van Berchem tot erelid. Hij publiceerde onder meer een *“Résumé des travaux de la Société de médecine pratique de la province d'Anvers”*, een *“Topographie médicale du canton de Willebroeck”* (1846), *“Etudes sur la revaccination”* (Gent, 1846) en een *“Manuel d'hygiène privée et publique”* (Mechelen, 1851).

Als geneesheer behoorde Van Berchem tot de notabelen van het dorp. In 1830 werd hij reeds tot gemeenteraadslid verkozen. Van 1837 tot 1846 was hij vervolgens schepen van Willebroek. Toen had hij al de facto de leiding van de gemeente in handen omwille van de hoge leeftijd van burgemeester P.J. Janssens. Na diens overlijden werd Van Berchem in 1846 burgemeester. In 1851 werd hij verkozen tot provincieraadslid voor het kanton Mechelen. In 1862 werd hij ook bestendig afgevaardigde als katholieke opvolger van de tot gouverneur benoemde liberale Mechelaar Edouard Pycke. Hij moest dan wel ontslag nemen als burgemeester en gemeenteraadslid.

Toen Van Berchem als katholiek in 1870 werd verslagen door een liberaal, stapte hij over naar het voor de katholieke partij “veilige” kanton Puurs. Hij kon op die manier blijven zetelen in de bestendige deputatie, waaruit hij in 1877 ontslag nam. Van Berchem was ook kantonnaal inspecteur van het de lagere scholen en voorzitter van de Société des chemins de fer Malines-Terneuzen. Hij overleed in 1878.

Wel diende MT voor een eigen infrastructuur te zorgen, daar Antwerpen-Gent een andere spoorbreedte bezat. Al vlug bleek het stationsgebouw van Sint-Niklaas te klein, zodat het in 1875 uitgebreid werd.

In 1891 bouwde MT een nieuwe werkplaats voor onderhoud en herstelling van de stoomlocomotieven en het getrokken materieel.

Naast de overeenkomst met de maatschappij Antwerpen-Gent werden ook met andere spoorwegmaatschappijen akkoorden afgesloten.

De MT kruiste ook andere spoorlijnen in Mechelen, Hombeek, Willebroek, Puurs, Sint-Gillis-Waas, Sluiskil en Terneuzen.

De stationsinstallaties, alsook het begin- en eindbaanvak werden samen geëxploiteerd. Tussen Terneuzen en Sluiskil reden naast MT-treinen ook treinen van de Chemin de fer de Gand à Terneuzen.

De belangrijkste kunstwerken op de internationale spoorlijn Mechelen-Terneuzen waren de bruggen te Willebroek en te Temse.

De eerste brug van Willebroek kwam in 1870 gereed. Zo'n veertig jaar later werden te Willebroek de sporen verhoogd voor de bouw van een nieuwe draaibrug over het Zeekanaal. Tegelijkertijd kreeg Willebroek ook een nieuw station. In 1940 werd de spoorbrug zwaar beschadigd; pas tien jaar later kon ze opnieuw in dienst worden genomen.

De eerste brug over de Schelde te Temse was 340 m lang, had een draaibaar gedeelte van tweemaal 23 meter en was enkel bestemd voor treinen en voetgangers. Tijdens de twee wereldoorlogen werd de brug meermaals onbruikbaar gemaakt.

Opgeblazen spoorbrug te Willebroek in 1940

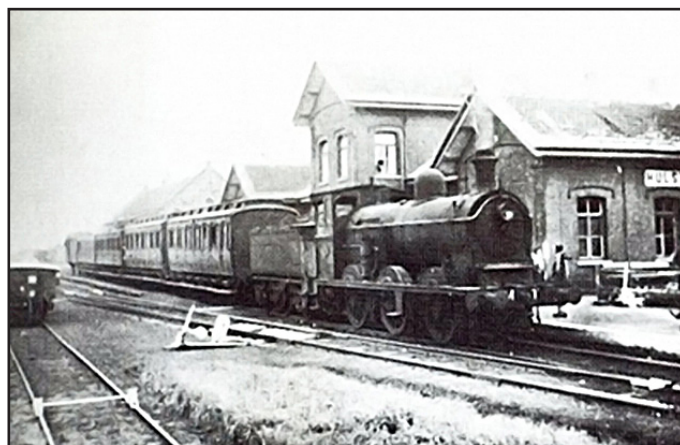
De eerste Scheldebrug in Temse werd ontworpen door de Franse ingenieur Gustave Eiffel. Deze 343 meter lange brug werd ingehuldigd op 30 november 1870. Ze maakte deel uit van de spoorlijn 54 over de Schelde van Mechelen naar Terneuzen. Naast de spoorwegverbinding was de brug ook een tolbrug met een doorgang voor dieren en voetgangers. In 1872 werd 15 centiemen gevraagd voor paard of koe, 10 centiemen voor een ezel, 5 centiemen voor een persoon en 3 centiemen voor een geit of twee eenden. De brug werd later ook gebruikt door smalle paardenkarren en door hondenkarren. De brug leed ernstige schade tijdens de Eerste Wereldoorlog maar werd hersteld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de brug in 1940 door Franse en Belgische genietroepen om tactische redenen opgeblazen. Tot 1955 werd weer een veerpont ingericht.

In 1940 werd ze zelfs totaal vernield zodat er tot 1956 gewacht moest worden vooraleer er weer treinen over de Schelde te Temse konden rijden.

De oorlog werd MT fataal. Op 21 januari 1948 werd de exploitatie van de lijn overgedragen aan de NMBS. MT werd officieel ontbonden in 1951. De overdracht had lang aangesleept want naar verluidt werd reeds vanaf 1903 hierover onderhandeld.

Eric Van Winghe

Bron: Geschiedenis van de Belgische spoorwegen, diverse brochures

Een impressie van het type stoomlocomotief dat ook werd ingezet op de lijn Mechelen-Terneuzen.

De eerste spoorbrug over de Schelde in Temse (1870) werd ontworpen door de beroemde ingenieur Gustave Eiffel.

Een zicht op de Willebroeckse spoorbrug zoals ze er uit zag van begin jaren 1900 tot aan de meidagen van 1940.

GEMEENTE WILLEBROEK

=====

BOERENWACHT

=====

De heer Kreiskommandant liet ons bij rondzendschrijven N° 82, van 17-7-1943,

het volgende weten :

Betreft : Bescherming van den Oogst tegen sabotage.

In den laatsten tijd zijn de velddiefstallen en sabotagedaden op velden en landbouwgebouwen zeer toegenomen. Het verzekeren van de voeding wordt daardoor ernstig in gevaar gebracht. Tot het beschermen van den oogst van den inlandschen landbouw wordt daarom het volgende verordend :

Op grond van § 5 der Verordening tot het beschermen van den binnenlanschen vrede en der bezettingsmacht - verordeningsblad van den Mil. Bev. in België en Noord-Frankrijk, 101, uitgegeven op 28-4-43 --- geef ik opdracht aan alle burgemeesters in het arrondissement , alle van 20 tot 60 jaar oude mannelijke inwoners tot den dienst der boerenwacht op te roepen tot het bewaken van velden en dorpen. Deze verordening blijft van kracht tot het einde van den koren- en peulvruchtenoogst.

De uitvoering van den dienst regelt de Burgemeester in samenwerking met den plaatselijken leider der Boerenwacht. De Burgemeester moet in dringende uitzonderingsgevallen op eigen verantwoording vrijstelling van deze verplichting geven. Alle personen die zonder dringende redenen weigeren gevolg te geven aan de opeisiging tot den waakdienst of in dezen dienst nalatig zijn, moeten mij oogenblikkelijk gemeld worden. Het recht tot straffen in deze gevallen blijft mij voorbehouden. Tot het vermijden van twijfel, wijs ik er op, dat wegens deelneming aan de Boerenwacht, zonder een andere werkzaamheid als hoofdbetrekking, er geen vrijstelling van de te werk stelling in Duitschland kan gegeven worden. Daarenboven moeten de heeren Burgemeesters de veldwachters en politieagenten er op wijzen, dat zij op hun dienstronden bijzonder moeten opletten op sabotagedaden op de velden, en tegen verdachte personen zonder meer van schietwapens gebruik moeten maken, en tot slot al het noodige doen om de daders te vatten. In geval een dader gevat wordt, wordt door de Duitse Dienststellen een overeenkomstige belooning in het vooruitzicht gesteld.

De Kreiskommandant :
Get.: von Maercker
Major.

Wij verzoeken alle mannelijke inwoners van 20 tot 60 jaar zich naar deze onderrichtingen te schikken.

Willebroek, den 20n Juli 1943.

Op bevel:

De Secretaris,
J. SCHUNZELAAR

De Burgemeester,
EDM. DE RIDDER

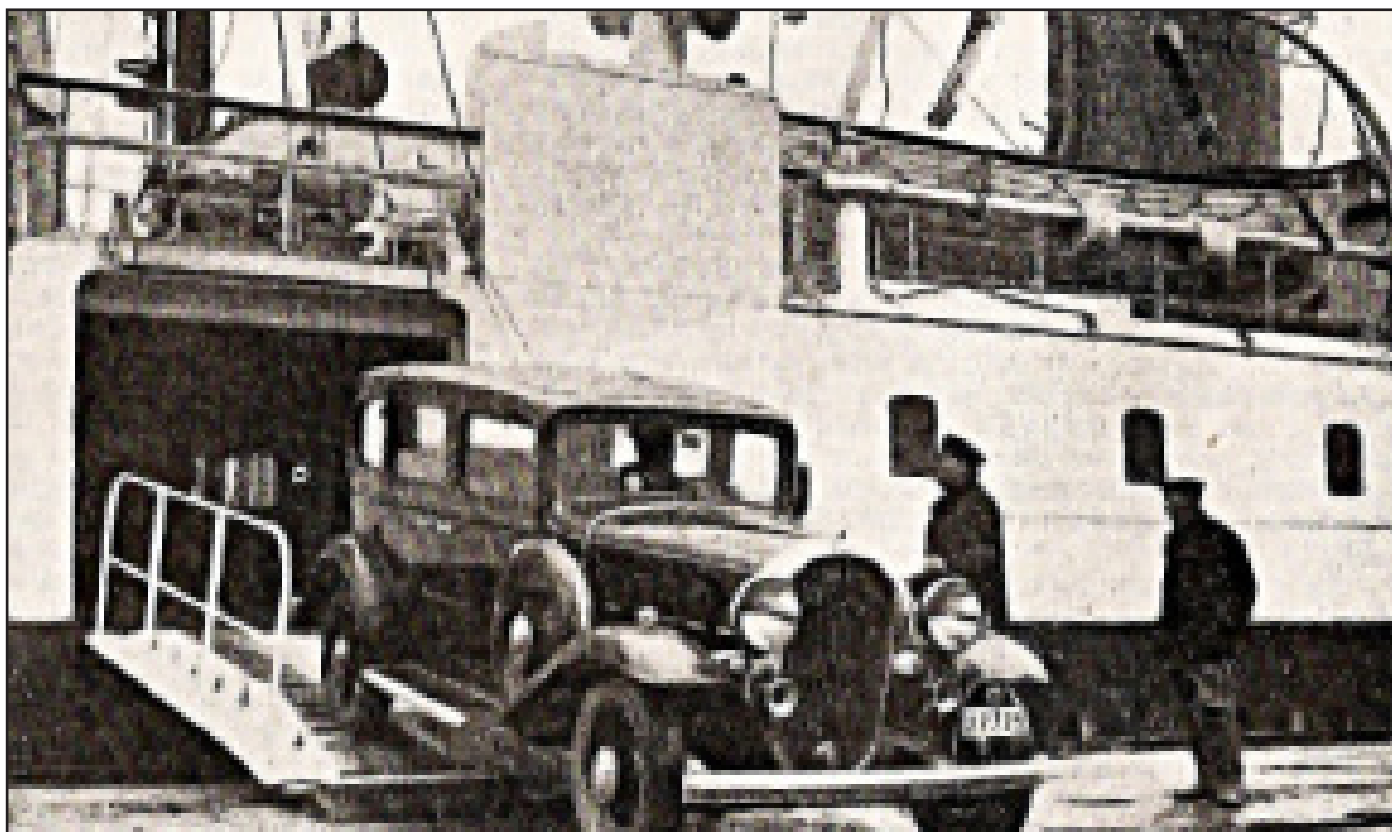
Kanaalferry's op het kanaal

België heeft een lange en bewogen geschiedenis met Noordzee-kanaalferry's (de mailboten) tussen Engeland en ons land via Oostende. Van al de opmerkelijke schepen die in dienst van de lijn hebben gevaren, is er toch één dat een primeur heeft gehaald, en waarvan de bewoners van onze vaart als eerste getuigen waren in 1936.

In een weekblad uit 1936 vonden we deze (wel niet al te scherpe afbeeldingen) van de **London-Istanboel**, wanneer dit schip als promotietocht op weg was naar Brussel.

De eerste autoferry in de "vaart" ter hoogte van Humbeek, opwaarts varend richting Brussel

Een demonstratie auto verlaat de ferry London-Istanboel op de kade te Brussel

In 1934 werd de **Ville de Liège** (1914), samen met zijn zusterschip **Stad Antwerpen** (1913) buiten dienst gesteld. Omdat dit schip een heel nieuwe bodem had en meer en meer gegoede reizigers de overtocht met hun wagen wensten te maken, besloot men in 1935 om dit schip te verbouwen tot België's eerste 'auto carrier'.

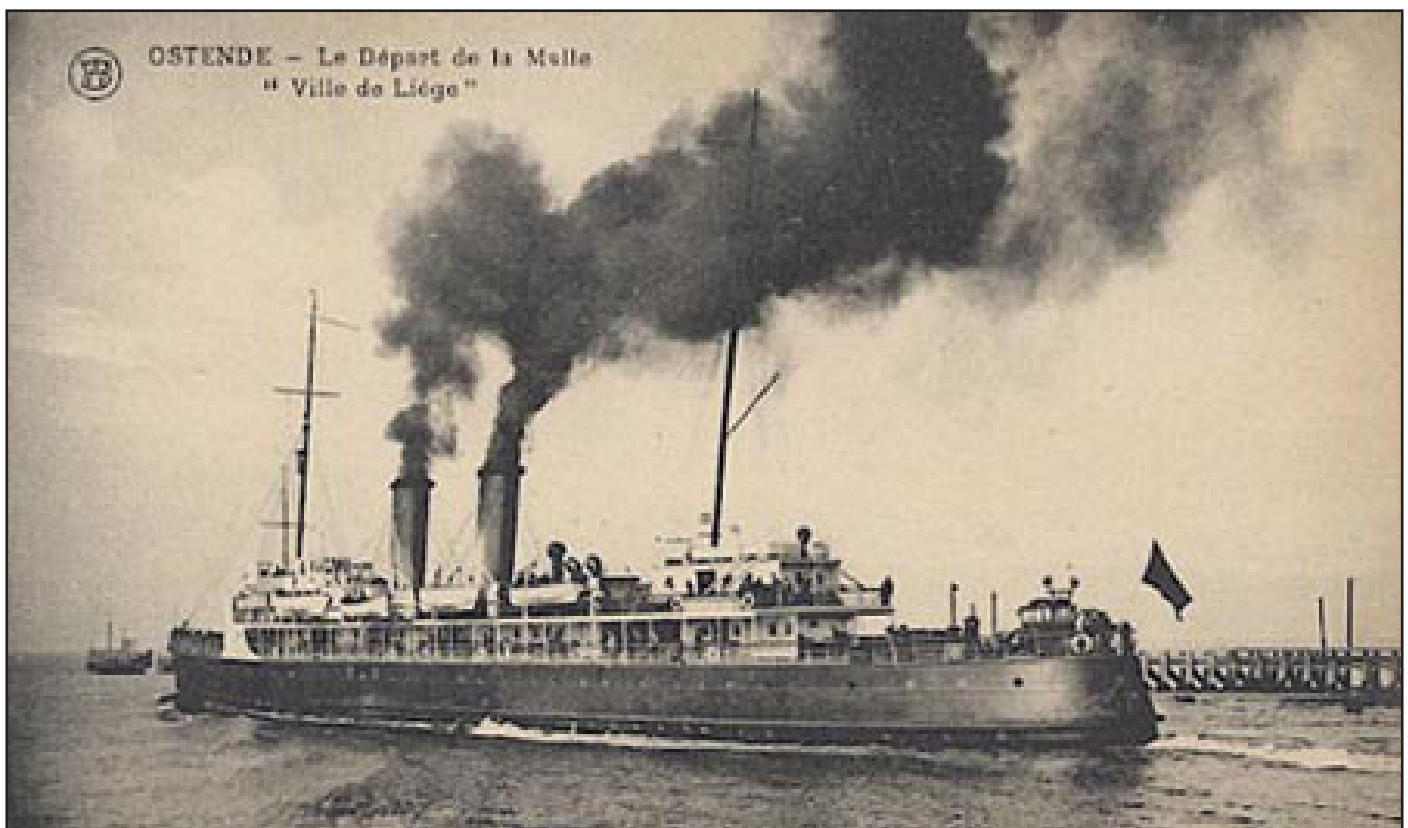
Het vaartuig kreeg een ander uitzicht en had maar één schoorsteen meer. Ook werd de stookruimte omgebouwd van kolen- naar oliebrander.

In augustus 1936 kwam het opnieuw in dienst onder de naam **London-Istanbul**. Het kon 250 passagiers en 100 personenwagens vervoeren.

Eric Van Winghe

Bron: Omtrent de Oostende-Doverlijn, R. F. Coulier.

Naam	In dienst	Lengte	Snelheid	Gebouwd	Verdere bestemming
Ville de Liège	1914-'34	95,4 m	24 km/u	Cockerill	1935 verbouwd tot car-ferry 'London-Istanbul'
London-Istanbul	1936-'49	95,4 m	23 km/u	Cockerill	1949: zware machine-averij, naar Antwerpen gesleept voor sloop

De "Ville de Liège" bij het verlaten van de haven van Oostende

Beelden uit de oude doos

De Meidagen 1940 in Willebroek waren allesbehalve prettig, de Duitse oorlogsmachine raasde ook over en door onze kanaalgemeente. In bijlage enkele beelden van de Duitse Wehrmacht op het Oude-Sasplein op de Westdijk. Men herkent het afgebrande herenhuis van ingenieur Fourvel en het Casino, op onderste foto het vernielde Gulden Vlies.

Foto verzameling Eric Van Winghe

Foto verzameling Eric Van Winghe

Zakken zilver, lijnwaad, kandijsuiker... lange vingers: drie merkwaardige 18de eeuwse diefstallen

Pater Mauritius aangesproken als "Reverende pater" was religieus in het klooster van de kapucijnen te Antwerpen. De kapucijnen waren bedelmonniken van de orde der franciscanen die in een bruine pij met een puntputs en 'bar-revoets' op ronde trokken...

Tijdens een van die bedeltochten was hij in Hombeek getuige van feiten waar hij helemaal niet akkoord mee was. Het was zowat oneerlijke concurrentie, want als het op centen aankomt...! En met toelating van zijn overste getuigde hij hierover op 8 juli 1721 voor notaris Hullet te Mechelen. Ook de "heere borghgrave van Hombeek" had erom gevraagd want hij was het slachtoffer.

Op 21 juli 1718 was onze pater in het huis van de burggraaf. Let op, dus de feiten waren reeds drie jaar vroeger gebeurd. Maar Mauritius had een goed geheugen. En hij keek goed uit zijn ogen. Hij had gemerkt dat plundersaars bezig waren "met eenen bureun ofte scribaen" een bovenkamer van het huis "open te slaen". Onderling waren ze blijkbaar niet van hetzelfde gedacht want ze "waeren twistende over eenige pen(ningen) oft gelt". "Wat specie ofte munte dat het was" kon onze pater echter niet zien. Zo'n arendsogen bezat hij ook weer niet.

De volgende nacht, hij logeerde dus blijkbaar bij de burggraaf, kreeg hij van "eenen domestiecq" twee zakken met geld. Die waren nu in goede handen. De knecht had ze hem ter hand gesteld "uijt een ijsere koffer het welck inden hoff was begraven". Die had de koffer geopend. Onze pater Mauritius met veel 'fingerspitzengefühl' "oordeelde (het) silvere gelt te wesen die hij voelde". Plichtbewust had hij de zakken "sonder open te doen ghedraegen in sijn clooster".

Er waren ook problemen met papieren. Daarover verklaarde hij enkel te weten (en waarschijnlijk interesseerde het hem minder) dat "hij de selve bevonden heeft gestroijt te wesen overal inde camers". Of er zakken gevuld waren met "pampieren" en of die naar het huis van Joen Estricx gedragen waren, daarvan was hij niet op de hoogte. Als reden hiervoor gaf hij op "ten jaere 1718 gestaen te hebben int convent binnen dese stadt" Mechelen. Hij was "ten tijde van de plunderinge beneffens andere relligieu-sen ten huise vanden requirant" heer burggraaf. En omdat deze erom had gevraagd heeft hij getuigd.

Vraag blijft wat er met die zakken zilveren geld gebeurd is. Zijn ze na 1718 in het klooster te Mechelen gebleven of later naar Antwerpen gebracht en aan de armen of de paters ten goede gekomen? Zijn ze aan de rechtmatige eigenaar terugbezorgd? Wie had er lange vingers? Onbe-

antwoord probleem! Maar zeker de knecht en ook pater Mauritius niet.

Een dievegge met lange vingers

Een ander verhaal werd op 30 november 1739 verteld, maar nu bij notaris J.A. Buydens eveneens te Mechelen, door Engel Langenus en Margo Meijers "beijde domesticquen van jo[nke]r Fran[ciscu]s de la Motte". Deze had hun getuigenis gevraagd. Volgens hun verhaal had een "sekere Bello La Motte" ongeveer negen weken bij de jonker gelogeed.

Op 7 november was ze echter "heijmelijck corts naer den noen vuijt het voors[eijd]e huijs uijtgegaen ende vertrocken onder haer fallie hebbende gelaeden een pack". Als trouwe dienaars hadden zij dat aan hun baas gemeld die Engel daarop "heeft geordonneert van de selve Bello de la motte te vervolghen ende trachten te achterhaelen met het gemelt pack. Knecht Engel Langenus heeft dit bevel stipt opgevolgd. Hij had haar te pakken en "heeft haer met het gemelt pack gebracht ten huijse" van zijn heer. In het bijzijn van Bello en de heer werd het pak geopend. Daarin "is bevonden geweest een mans hemde, een paer slaep laeckens, twee servetten, ende eenen clijnen cat-toenen onloop van een ledicantie" (ledikant).

Wat bezielde Bello? Was zij niet tevreden bij jonker Fransus en was zij zinnens elders haar bedje te spreiden bij een andere man en hem een manshemd ten geschenke te geven? In elk geval heeft jonker Fransus zijn spullen weer in bezit genomen. Bello is daarop uit het huis vertrokken.

Snuggere Engel was een doordenker want hij verklaarde ook nog dat de zelfde Bello op 2 november (dus vroeger) "smorgens ten seven uren uijt het voorschreven huijs vermeijnende te gaen ende voorpoorte vant selve huijs niet wel connende opendoen" hij die maar voor haar geopend heeft. Bello was toen zo geslepen dat zij hem vertelde "ick gaen naer de waschersse mijn vuijl lijnwaert te wassen draeghen". Toen ook had zij een pak "onder heure fallie" en wist hij evenmin wat er in stak. Nu drong het tot Engel door dat Bello "seven daghen te voorent heeft aen gehadt een nieuwe hemde" (een manshemd?). Daarom vond hij het nodig "van de waarheijt getuijgenisse te geven".

Waarschijnlijk was hij van oordeel dat Bello de la Motte

helemaal niet aan haar proefstuk was, dat ze een sluwe dievegge was 'met lange vingers'. Haar veroordelen kon hij niet, dat was de taak van de rechter maar over diens beslissing vernemen we niets.

(Kandij)stroop aan de baard

Een Jan Maes was wel gevonnist, zelfs op 28 november 1739 door de Juge van het departement veroordeeld en "gedetineerde ter ciriagie dese stede" Mechelen. Hij zat al enkele maanden vast als hij op 8 februari 1740 voor notaris J.A. Buijdens toch volgende verklaring aflegde. Hij was met "karre ende peerdt mitsgaders de seven cassen suijcker candijs ... gearresteert ende geapprehendeert geworden door de officieren ofte gardes van sijne maj[estei]ts Domeijnen". Hij verklaart verder daarvan "aen hem in geender manieren en hebben toebehoort nochte gecompeteert, nochte dat hij tot de selve eenigh recht paert of deel en heeft gehadt directelijck nochte indirectelijck". Als nederige zondaar geeft hij eerlijk toe dat zelfs geen korreltje suiker van hem is. Zelfs heeft hij daar nooit aanspraak op gemaakt volgens zijn bewering.

Paard, kar en de zeven kassen candijsuiker werden "aen hem ter handt gestelt om te voeren ende te brengen binnen de stad van mechelen door sekeren persoon die hem

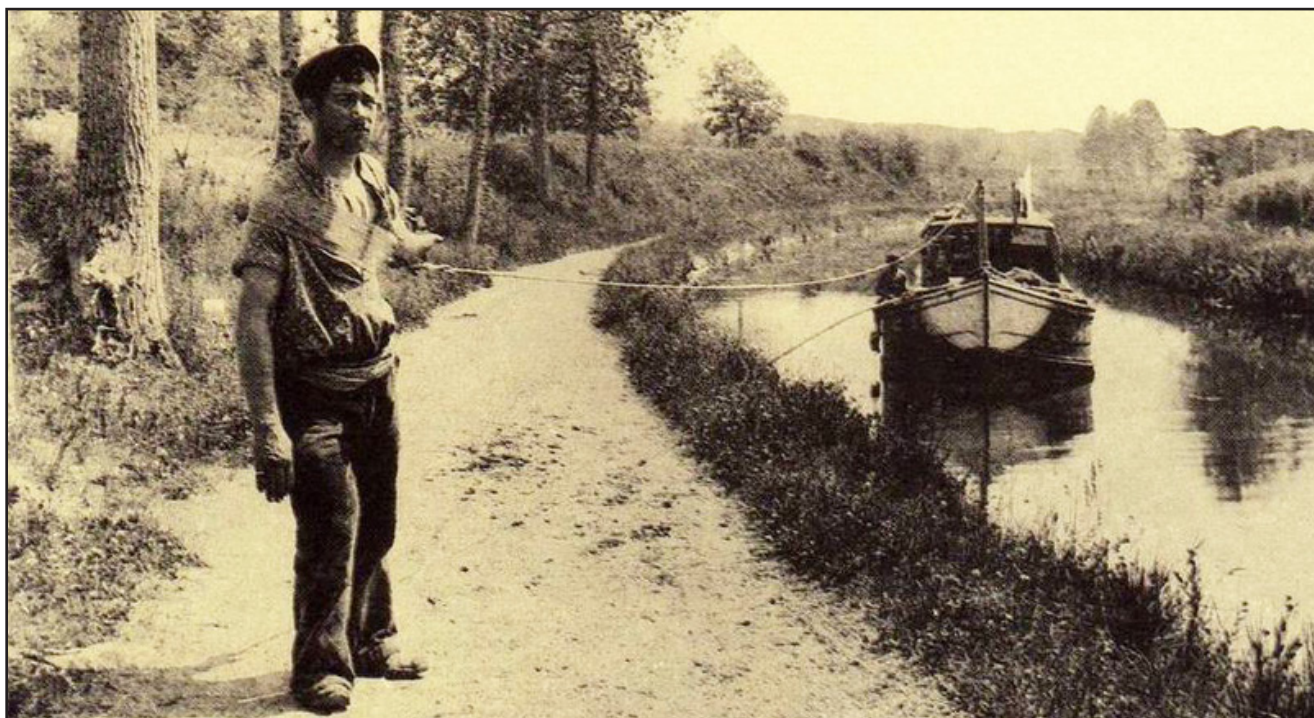
alsdan onbekent is geweest ende alnoch is". Hij kende die persoon helemaal niet! En wist dus ook niet wie de eigenlijke eigenaar van paard, kar en suiker was. Hoe onvoorzichtig en goedgelovig kan toch iemand zijn!

Gans het gespan "zonder alsdan te weten wat daer opgeladen was" werd hem "ter handt gestelt om te vervoeren" naar Mechelen "ontrent de pasbrugghe sijnde gelegen ontrent een quartier uers buiten de neckerspoel poorte aldaer". Zelf heeft hij de suiker dus niet op de kar geladen en zijn lange vingers daar niet aan vuil gemaakt. Heeft zijn onbekende opdrachtgever hem candijsiroop aan de baard gesmeerd of hem rijkelijk enkele penningen toegestopt? Geen woord daarover! Als hij erom verzocht werd was hij bereid "altijt des noodt" zijn verklaring "onder solemnelen eede daer over sich te expurgeren (latijn: rechtvaardigen, verontschuldigen)" en opnieuw af te leggen.

Was dit laatste doelbewust om mogelijk later van de gelegenheid gebruik te maken om te ontsnappen? Nu was het wel moeilijker want Jan had zijn cipier als getuige meegekregen! Wie was vooruitziend?

Leon Bernaerts

Jaagpaden

De term 'jaagpaden', die tegenwoordig wordt gebruikt voor de vele kilometers fiets- en wandelpaden en zelfs wegen langs onze rivieren en kanalen, is niet zomaar een benaming. 'Jagen' is namelijk het oude woord voor het door man- of paardenkracht voorttrekken van schepen, zoals te zien op bijgaande foto. Waar deze genomen is, is ons niet bekend, maar een beeld als dit was vroeger zeker ook langs 'onze' Willebroekse Vaart te zien.

Plichtsbewuste inwoner en gemeenteraadsleden van Tisselt...

Bij het inkijken van de begroting voor het dienstjaar 1855 van de gemeente Tisselt, moesten we toch even slikken bij het lezen van de volgende posten: "libere" gift van de heer Van Hooimissen, en vrijwillige lening voor de gemeente door de gemeenteraadsleden!

Een stemmig beeld van de Tisseltse Hoogstraat mét kasseien, op een vermoedelijk in de jaren 1930 uitgegeven prentkaart (Gemeentelijk Archief Willebroek)

Deze zekere Van Hooimissen schenkt 100 Belgische frank aan de gemeentekas om een stuk van de Hoogstraat op zijn kosten te laten kasseien. In latere notulen vindt men hier geen enkele vermelding meer van, we kunnen dus alleen maar hopen dat de heer Van Hooimissen zijn straat heeft gekregen.

Door problemen met de toegezegde subsidies door de Staat en de Provincie, om de kosten te dekken voor de aanleg van de steenweg naar Ramsdonk, geven de raadsleden vrijwillig aan de gemeente "een lening", als voorschot, voor een bedrag van 7295 frank!

(weliswaar aan 3,5%). Vandaag zijn bovenvermelde zaken totaal ondenkbaar geworden, maar in het midden van de 19de eeuw was het blijkbaar een gewone zaak, vermits de provincie er haar goedkeuring aan hechtte...

Eric Van Winghe

<p>Verschet voor de bevoening in de gemeente raadt tot be- taling der kosten van den steenweg naar Ramsdonk. 3500 -</p> <p>Libere gift van de heer van Hooimissen voor kasseling in de Hoog- straat. 100 -</p> <p>was geëurende de helft van het jaer 1854 en was niet door de van goevede de overante kasseling, te verbeteren</p>	<p>4796</p> <p>100</p>	<p>Onder steenweg naar Ramsdonk in het jaer 1853 te kunnen voortrekken, was er door de leden van den raad een belofte gedaan van de bevoening som te voorschieten aen den instat van 3 1/2 % jaer- sengesin. De te lagere van den stat in de pro- vincie niet dan op het einde van 1853 en ge- reke 1854 konden niet geruut worden.</p> <p>In de begroting van 1854 was gebracht voor lening . . . . . 3500. "</p> <p>Van den armen is gelijc . . . . . 1100. "</p> <p>Lib. . . . . 2500. "</p> <p>Van verschet gedaan door de leden . . . . . 4295. "</p> <p>Dus voor de begroting van 1854. 4796. "</p>
---	------------------------	---

Uittreksel notulen gemeentebestuur Tisselt 1855 - Gemeentelijk Archief Willebroek

Het aktivisme in Willebroek

Volgend jaar zal het precies honderd jaar geleden zijn dat de 'Grote oorlog' uitbrak. Die gebeurtenis had uiteraard ook een impact in Willebroek en omstreken. Oorzaak daarvan was onder meer de aanwezigheid van het fort van Willebroek, dat uiteindelijk als fort van Breendonk de geschiedenis in zou gaan. Vluchtelingenstromen, verwoestingen, hongersnood en dergelijke waren ook ons deel (of toch dat van onze voorouders). Anderzijds liet ook de 'grote politiek' zich niet onbetuigd in onze contreien. Zo blijkt uit bijgaand document, dat verhaalt over een treffen dat de 'aktivisten' in 1917 planden in Willebroek, maar dat niet zonder slag of stoot kon plaatsvinden...

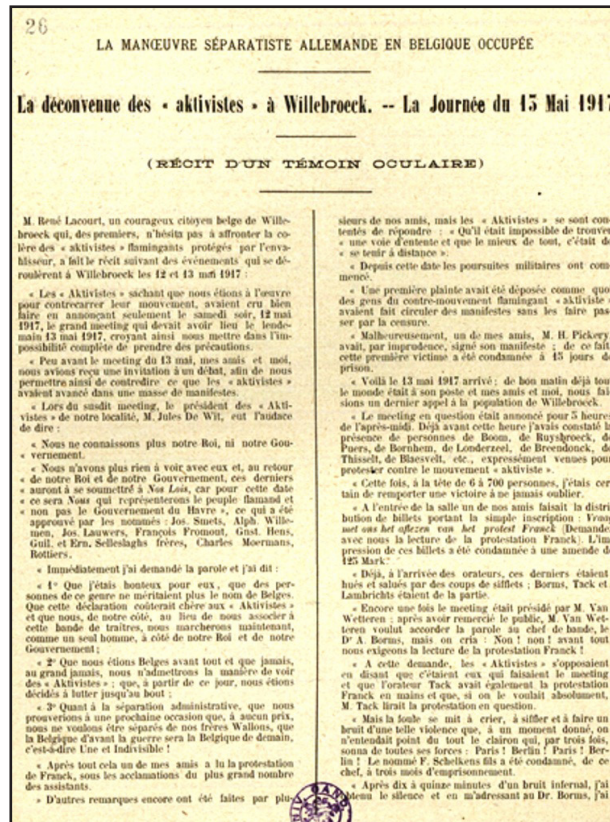
Toen de Duitsers in 1914 aan België de oorlog verklaarden, besloten ze gebruik te maken van de bestaande Waals-Vlaamse tegenstellingen in ons land. De zogenaamde 'Flamenpolitiek' bestond er uit beleidsmaatregelen te nemen die tegemoet zouden komen aan de Vlaamse verzuchtingen inzake (vooral) de verfransing van het Belgische bestuur en de Belgische samenleving. Zodoende hoopte Duitsland de Vlaamse bevolking voor zich te winnen en vaste voet aan de grond te krijgen in België.

Hoewel men zich vragen kon stellen bij deze tactiek, en vooral bij de niet altijd consequente toepassing ervan door de Duitsers - zag een deel van de Vlaamse Beweging, thans bekend als 'de aktivisten', er al vanaf oktober 1914 dé kans in om een aantal van haar strijdpunten - waaronder voor sommigen de Vlaamse onafhankelijkheid - waar te maken.

Ook in onze streek bepleitten de aktivisten hun zaak, of tenminste, dat probeerden ze. Volgens het hiernaast afgebeelde document plande een groep van hen, onder leiding van lokaal voorzitter Jules De Wit, op 13 mei 1917 een treffen in Willebroek. Om te verhinderen dat tegenstanders 'voorzorgsmaatregelen' zouden kunnen nemen, werd de meeting pas bekend gemaakt de avond ervoor, op 12 mei 1917. René Lacourt, beschreven als 'un courageux citoyen belge de Willebroeck' twijfelde bij het vernemen van dit nieuws echter niet om alsnog een tegenbeweging op de been te brengen. Hoe dat in zijn werk ging, beschreef hij post factum in het 'ooggetuigenverslag' met de onthullende titel 'De separatistische Duitse handelingen in bezet België - Afknapper voor de aktivisten in Willebroek'. Hieronder volgt een vertaling van dit relaas.

Kort voor de meeting van 13 mei ontvingen mijn vrienden en ik een uitnodiging om deel te nemen aan een debat om ons toe te laten tegen te spreken wat de 'aktivisten' op tal van manifestaties al hadden geuit.

Tijdens voormelde meeting had de lokale voorzitter van de aktivisten, mijnheer Jules De Wit, het lef van te zeggen: Wij kennen onze Koning niet meer, noch onze Regering. Wij hebben niets meer met hen te maken en bij hun terugkeer zullen (zij) zich moeten onderwerpen aan ónze wetten, want vanaf die dag zullen wij het Vlaamse volk vertegenwoordigen (...).

Wat werd goedgekeurd door de genaamden Jos Smets, François Fromont, Gnst (sic) Hens, gebroeders Guillaume en Ernest Selleslachs, Charles Moeremans en Rottiers.

Lacourt verhaalt verder hoe hij daarop het woord had genomen en de nadruk had gelegd op de eenheid van België, ondanks de bestuurlijke splitsing die eerder dat jaar door de collaborerende (en later door de Duitser bezetter ontbonden) 'Raad van Vlaanderen' werd uitgeroepen.

Onmiddellijk heb ik het woord genomen en heb ik gezegd
1° Dat ik beschaamd was voor hen, dat personen van hun soort de naam van Belgen niet meer verdienden. Dat deze verklaring de aktivisten duur zou komen te staan en

dat wij van onze kant, in plaats van ons te mengen met deze bende verraders, voortaan als één man aan de zijde van onze Koning en onze Regering zouden marcheren.

2° Dat wij vóór alles Belgen waren en dat wij nooit maar dan ook nooit de zienswijze van de aktivisten zouden toelaten, dat wij (ze) vanaf vandaag tot het eind zouden bestrijden.

3° Dat wat de bestuurlijke scheiding betreft, wij op een volgende gelegenheid zouden bewijzen dat wij tegen geen enkele prijs zouden willen gescheiden worden van onze Waalse broeders, dat het België van voor de oorlog ook het België van morgen zou zijn, 't is te zeggen Eén en Ondeelbaar.

Daarop werd nog een tekst voorgelezen van de liberale politicus Louis Franck (1868-1937), een bekend tegenstander van het aktivisme die samen met Camille Huysmans en Frans Van Cauwelaert ijverde voor de vernederlandsing van de universiteit van Gent. Waarna de aktivisten de discussie eindigden met de woorden

'Dat het onmogelijk was een weg van samenwerking te vinden en dat het best van al was afstand te bewaren.'

Dat laatste kon blijkbaar wel gelden als waarschuwing want...

'Vanaf die dag zijn de militaire vervolgingen begonnen. Een eerst klacht werd neergelegd nadat mensen van de tegenbeweging van het flamingante aktivisme manifesten had verspreid zonder deze bij de censor te laten passeren. Helaas

had een van hen, mijn vriend mijnheer H. Pickery, door onvoorzichtigheid zijn manifest ondertekend. Voor dit feit werd hij veroordeeld tot 15 dagen gevangenisstraf.'

Na deze korte schets van het voorgaande, volgt een beschrijving van wat er gebeurde tijdens en na de meeting van 13 mei.

Daar kwam dan de 13de mei 1917; al van 's morgens vroeg was iedereen op post en deden mijn vrienden en ik een laatste oproep aan de Willebroekse bevolking.

De meeting in kwestie werd aangekondigd voor 5 uur in de namiddag. Nog voor die tijd had ik al de aanwezigheid vastgesteld van personen uit Boom, Ruisbroek, Puurs, Bornem, Londerzeel, Breendonk, Tisselt, Blaasveld, enz., uitdrukkelijk gekomen om te protesteren tegen de beweging der 'Aktivisten'.

Deze keer, aan het hoofd van 6 à 700 personen, was ik er zeker van een onvergetelijke overwinning te kunnen boeken. Aan de ingang van de zaal verdeelde een van onze vrienden pamfletten met het simpele opschrift (originele tekst) 'Vraag met ons het aflezen van het protest Franck.' Het drukken van die pamfletten werd bestraft met een boete van 125 Mark. Reeds bij hun aankomst van de sprekers, werden deze laatsen onthaald op geroep en uitgefloten; Borms, Tack en Lambrichts waren van de partij.

De meeting werd nog eens voorgezeten door de heer Van Wetteren; na het publiek te hebben bedankt wilde deze het woord geven aan de bendeleider, Dokter August Borms, maar men riep: 'Nee! Nee! Allereerst vragen wij het voorlezen van het Protest Franck!'

De 'Aktivisten' toonden zich tegen deze eis, zeggende dat zij de meeting organiseerden en dat spreker Tack het Protest Franck eveneens in handen had en dat, indien men het absoluut wenste, Mijnheer Tack het desbetreffende protest zou voorlezen.

Maar de menigte begon te roepen, te fluiten en een lawaai te maken zo geweldig dat men op een gegeven moment niets meer hoorde van het hoornsignaal van de klaroenblazer. De genaamde F.Schelkens junior werd door die aanvoerder veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf.

Na 10 à 15 minuten hels lawaai, heb ik stilte bekomen en heb ik, me richtend tot Dokter Borms, gevraagd of hij eindelijk kon beslissen om mij al dan niet toe te laten om persoonlijk over te gaan tot de lezing van het protest Franck; daarop hebben alle 'Aktivisten' geantwoord 'Nee! Nee!'

Ik van mijn kant heb letterlijk geantwoord (originele tekst) 'Dan verbieden wij aan U allen van maar het minste te spreken' en heb, me richtend tot het publiek, geroepen (originele tekst) 'Noch Borms, noch Tack, niemand zal hier het woord voeren!', waarop allen in koor antwoordden: 'Nee! Nee! Weg met de Moffen! Weg met de verraders! Dat ze snel terugkeren naar Berlijn! Zij worden betaald om hun broeders te verkopen! Leve Koning Albert! Leve België enz. enz. en dat gedurende een uur en drie kwart.

U de woede van de 'Aktivisten' te omschrijven lijkt me geheel onmogelijk.

Bij de spreker Borms, die heel de tijd had geprobeerd het woord te nemen, liep het zweet van het aangezicht. Uiteindelijk verliet hij uitgeput de locatie, de politie uitnodigend om ons de zaal te doen verlaten ofwel om ons tot kalmte te dwingen. Zich richtend tot de politie sprak Dokter Borms (originele tekst): 'Het is hier eene Duitsch-Vlaamsche Meeting en ik gebied u gevolg te geven aan mijn bevel.'

In eerste instantie waren de Duitse gendarmen er niet toe in staat ons buiten te zetten, maar na versterking te hebben gekregen van een tiental soldaten, werden we tot onze spijt wel verplicht om buiten te gaan.

Dan heb ik geroepen 'Dat de Belgen buiten gaan! De lafaards mogen blijven!' En allen, zo goed als allen, hebben mijn voorbeeld gevolgd onder het herhaaldelijk scanderen van de woorden 'Lafaards! Verraders! Dood aan Borms en consorten! Leve onze Koning! Leve België, één en ondeelbaar!' Een vijftigtal 'Aktivisten' bleven in de zaal achter, samen met enkele vrouwen en kinderen.

Behalve de 'Aktivisten' was iedereen blij en dolgelukkig met het grote succes dat we behaald hadden.

Bij hun terugkeer naar hun wagen, werden zij nogmaals onthaald op een fluitconcert en op stenen, maar deze keer werden we geholpen door de vrouwen en de kinderen die bij hun passage riepen 'Dood aan de bandieten! Dood aan de verraders!' Bij deze optocht toonde ik de foto van de Raad van Vlaanderen, voorgezeten door een Duits officier, roepende: 'Kunnen ze nu nog ontkennen dat ze de naam van verraders verdienen.' Bij die woorden waren alle deelnemers zeer verontwaardigd en toonden ze hun vuist aan de bandieten'. Zonder de energieke tussenkomst van de Duitse politie hadden de 'Aktivisten' hun brutaliteit van onze geliefde Koning en onze Regering te komen beledigen, zeker met hun bloed betaald.

De bevolking van onze gemeente en de omgeving, evenals de 'Aktivisten', zullen zich voor altijd de grote manifestatie van 13 mei 1917 herinneren, die veel weerklank vond in Brussel, Antwerpen, Mechelen en omgeving. De affaire Willebroek was in één woord (sic) het nieuws van de dag. We konden later dan ook met plezier vaststellen dat in de grote steden, net als in verschillende belangrijke gemeenten, ons voorbeeld werd gevolgd. Het was ten andere de eerste krachtige tegenbeweging die zich voordeed in België.

Niet verwonderlijk dat een klacht werd neergelegd bij het militair bestuur, we verwachtten ons er aan.

Het mooiste van het verhaal is dat die heren geen klacht neerlegden omdat we de 'Aktivisten' hadden beledigd, maar omdat we de Bezetter hadden beledigd en omdat we ons daarnaast opstandig hadden getoond tegenover de Duitse politie.

Klaarblijkelijk moeten de gebeurtenissen in Willebroek dus een nationale weerklank hebben gekend, al moeten we dit misschien met een korreltje zout nemen. Persoonsdocumenten en (andere) ooggetuigenverslagen tonen immers per definitie slechts één kant van een verhaal. Wat alleszins vaststaat is dat de omschreven gebeurtenissen in de lokale en bovenlokale geschiedschrijving tot nu toe onderbelicht of zelfs onvermeld zijn gebleven. Anderzijds kunnen we wel besluiten dat de tegenbeweging - die al dan niet begon in Willebroek - het gewenste resultaat had: tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog stuwde het Aktivisme ineens en werden de initiatiefnemers ervan veroordeeld. Al zou dit sommigen onder hen, waaronder August Borms, 20 jaar later niet tegenhouden om opnieuw hun kans te wagen en zich aan te sluiten bij de Duitse bezetter...

Kevin Polfiet

Bron: Universiteitsbibliotheek Gent. Het Algemeen Rijksarchief bezit volgens haar online inventaris eveneens een map met documenten van René Lacourt.

Even vlug de vaart uitdiepen...

Er wordt dezer dagen naarstig gewerkt aan het beter bevaarbaar maken van het zeekanaal Brussel-Schelde door onder meer het uitbaggeren ervan. Naar aanleiding daarvan doken we even in de archieven en vonden we deze voorwaarden uit het lastenboek van het Bestuur der Schipvaart te Brussel voor een eerdere baggeroperatie op onze vaart, enkele eeuwen terug, over de ganse lengte ervan: van de 'Vaertpoorte' in Brussel tot in 'Clijn Willebroek'. De afbeelding ernaast toont een penning uitgegeven in 1631 door intendant Antoine de Locquenghien, nazaat van Jean de Locquenghien, die als burgemeester van Brussel in 1550 de 'eerste spadensteek' gaf voor het graven van het kanaal. Op de ene zijde zien we een afbeelding van een baggermolen, op de andere zijde prijkt het wapenschild van Locquenghien met op de achtergrond een sluis of brug en allerlei bouwalaam: passers, meetlat, winkelhaken...

Conditien ende voorwaerden achtervolgens de welcke men van wegens die Heeren Superintendent ende Rentmeester deser Stadts Schipvaart publiekelijk op den 14 deser maent augusti ten comptoire der selver Schipvaeert ende ter interventie van den officier Auwaert in absentie van den Heere Lieutenant Amptman ende der Heeren Commissarissen uytter weth aen den minsten ofte leeghsten aennemer sal aenbesteden het uytsteken, uytgraven ende uytvoeren der aerde ende slijck die bevonden sal worden in t' bedde der Schipvaart beginnende van aene de Vaertpoorte deser Stadt Brusselse ende lopende tot Clijn Willebroek ...

"..... Den aennemer sal sikh moeten versien ende ten sijnen coste sikh moeten besorgen alle de gereetschappen als schuppen, becquen, craijwaegens, gougen, stallagien, plancken enz, eijndelijck alles het gheene tot het uijtwercksel sijnder onderneminghe noodigh sal sijn

"..... Den aennemer sal verbonden sijn sijn werck te beginnen soo haest die waeters geheel ofte ten deele, soo het de Heeren goet sullen vinden, uyt de Vaert gelooopen sullen sijn daer aen te wercken met alle mogelijcke neerstigheijdt."

Eric Van Winghe
Bron: Stadsarchief Brussel, Inventaris

Uit onze schuif vol herinneringen...

De Sint-Niklaasgilde anno 1923

Een groepsfoto uit 1923 van de aloude handbooggilde van "Den Heilige Sint Nicolaus te Willebroeck", vermoedelijk ter gelegenheid van de eerste schutting op het wipplein ('de Wip') in de Floridastraat. De Sint-Niklaasgilde was toen al de enige overblijvende van de drie gilden die Groot Willebroek in de 16de eeuw nog had. Tisselt bezat toen de Sint Sebastiaansgilde, Blaasveld de gilde 'de Jonge Bastiaenen', of de 'gilde van het Heilig Kruis' (waarvan de breuk in 2012 in alle eer is hersteld*).

Op deze foto zijn er bekende Willebroekenaren terug te vinden, we beginnen van links naar rechts...

Achterste rij: Jean Sprimont, Fons Willems, Emond de Jonghe, Fons Roelants, Constant de Roeck, Torre Delplanque, Staf Hens.

Middenrij: Staf De Goeyse, Telemaque Fromont, Cesar Sprimont, Alfons Amelinckx, Rikus De Heel, Maurice Van Hoet, Mon Lettani, Charel Verdickt, Robert Peeters, Maurice Coussement, Jules Vermeersch ('Jules limonade'), Charel Janssens, Armand De Heel, Gust Mertens, René Amelinckx, Albert Van Roy, Adolf de Braekeleer, Emiel Hens, Arthur Peeters, Jozef Minazio.

Voorste rij: Georges Van Dijck, Torre Lettani, Mond Vertongen, Desiré Mintiens, Jean Van Assche, onbekende pijlenraper, Cesar Peeters, onbekende pijlenraper.

Verz. E.Van Winghe

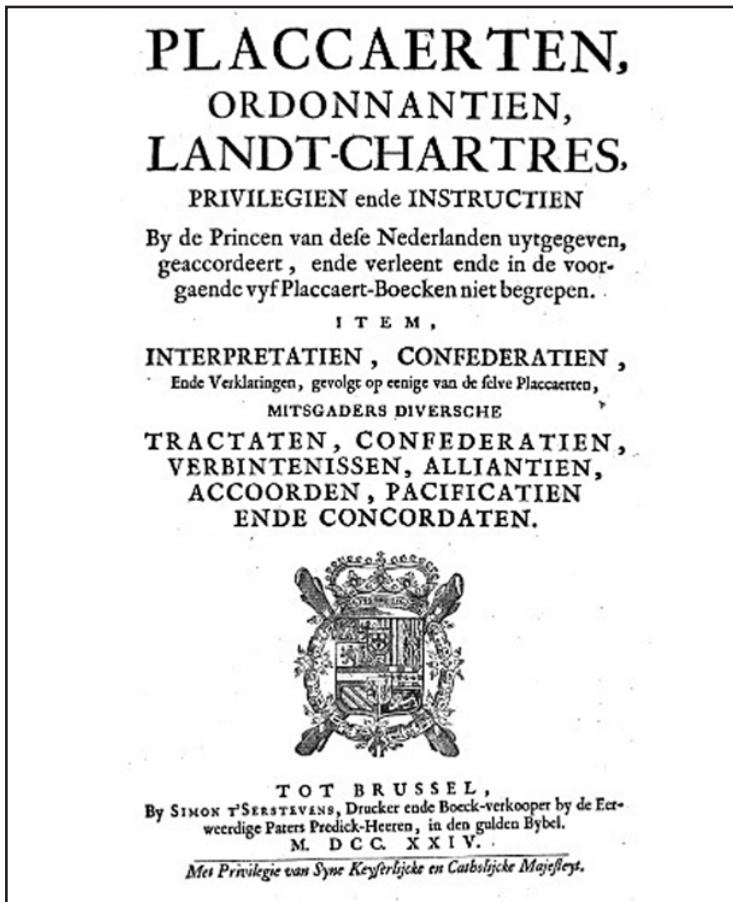
Bron gilden: Dr. A. Autenboer De schuttersgilden in Brabant / Vaertlinck : 475 jaar Sint-Niklaasgilde te Willebroek

* De prachtige breuk der Blaasveldse gilde werd onder de Franse bezetting aangeslagen en werd later teruggevonden in het museum het Vleeshuis te Antwerpen, vorig jaar werd ze in het kader van een "Masterproef restauratie" in alle glorie hersteld... we komen hier zeker op terug.

“Gagiën voor die van de Schipvaart”...

In het onderstaande naslagwerk uit 1724 betreffende de samenvatting van de toenmalige wetten en verordeningen, is er ook een voor ons interessant hoofdstuk, namelijk de vergoedingen die werden uitbetaald voor al het personeel in dienst der stad Brussel en zeker wat het personeel “der Schipvaart” uitbetaald kreeg. Men krijgt en inzicht wie er wat allemaal deed voor de stad. Onderhavig “Gagiën voor die van de Schipvaart” We hebben de tekst in het originele gedrukte Nederlands van begin 18de eeuw gelaten, dit geeft beter de geest en de letter weer van de toenmalige wet-gevers.

CLXIII.

Den Superintendent van de Schipvaart
Zal hebben voor syne gagiën 365. guldens.

CLXIV.

Den eersten Rentmeester van de Schip-vaert 600.
guldens.

CLXV.

Den tweeden Rentmeester 300. guld.

CLXVI.

De twee Clercken van de Rentmeesters daer inne
begrepen 't gene sy tot nu toe getrocken hebben
ter cause van de hoogenisse van de Bieren, 't
schryven van tien reken-boeck ende andersints, elck
400. guldens.

CLXVII.

Den Knaep van den Comptoire 269. guldens.

CLXVIII.

Den Sasse-meester tot Ransbeke voor gagiën van 't
regeren van de selve Sasse 82. guldens.

CLXIX.

Ende voor 't gade-flaen van de buyse beneden Ransbeke. 18. guldens.

CLXX.

Den Saffle-meester tot Humbeke voor gelijk devoir. 100. guldens.

CLXXI.

Ende voor 't gade-flaen van de brugge aldaer 24. guldens.

CLXXII.

Den Sasse-meester tot Tisselt voor 't regeren van de selve Sasse 108. guldens 10. Ituyvers.

CLXXIII.

Ende voor 't gade-flaen van de brugge aldaer 24. guldens.

CLXXIV.

Den Sasse-meester tot Willebroeck voor 't regeren van de selve Sasse 114. guldens.

CLXXV.

Den Sasse-meester op den Rupel voor 't regeren van de selve Sasse 200. guldens.

CLXXVI.

De Conchierge op de Laken-brugge voor 't regeren van de selve Brugge 36. guldens.

Zicht van het kanaal van Willebroeck in 1605.

Op bovenstaande afbeelding van het sas op de Rupel, uit een oud tijdschrift, werd het jaar 1605 vermeld. Op te merken valt dat het huidige sashuis te Klein-Willebroek in gebruik werd genomen in 1608.

CLXXV.II.

Den Brug-houder voor Vilvoirden voor gelijk regeren 36. guldens.

CLXXVIII.

Den Brug-houder tot Heymbeeck voor gelijk regeren 72. guldens.

CLXXIX.

Den selven als Spuy-meester van de Grimbergsche Molens-beke 12. guldens.

CLXXX.

Den Brug-houder van de Cappellenbrugge voor gelijk regeren 36. guldens.

CLXXXI.

Den Spuy-meester van den Hondt buyten de Vaert-poort ende by den overslach by Rans-voort voor gelijk regeren. 27. guldens.

CLXXXII.

Den Portier in de Vaert-poorte, voor 't regeren van de Brugge boven de Vaertpoorte, ende voor 't breken van den yse S winters onder de Brugge 28. guldens.

CLXXXIII.

Den Kay-meester om de Schepen te dirigeren ende op hun plaetsen te doen liggen 50. guldens.

CLXXXIV.

Den selven als Brug-meester by S. Michiel voor 't regeren der selver 40. guldens.

CLXXXV.

Den onder-Kay-meester voor 't kuysschen van de Kayen 40. guldens.

CLXXXVI.

Den over-setter van de Bieren ende van de Kuyte 32. guldens.

CLXXXVII.

Den Brugge-houder van de Brugge aen 't Veer-huys voor 't regeren van de selve 46. guldens.

CLXXXVIII.

Den Gade-stager van de Spuyen van de Dry Gaten 2. guldens.

CLXXXIX.

De gecommiteerde van 't sluyten ende ontfluyten van de ketenen van de Vaert onder de Brugge 24. guldens.

CXc.

De Boits-gesellen ende Convoy-gasten van de dry Heuden voor gagien ter maendt, naeradvenant van seven personen op elke Heude t'samen 22 3. guldens.

CXCI.

Verbiedende aen den voorsz. Superintendent ende Rentmeesters te doen eenige noocflose vacatiën tot de betalingen van de voorsz. Boidts-gesellen ende Convoy-gasten, maer de selve te besorgen by assignatien oft andere middelen, dan sullen aile vier maanden mogen vaceren tot het nemen van de monlteringe niet meer als in 't getal van twee Commissarissen ende eenen Clerck ende Knaep op hunne ordinarissche vacatien sonder eenig defroyement, op pene van radiatie in de rekeningen.

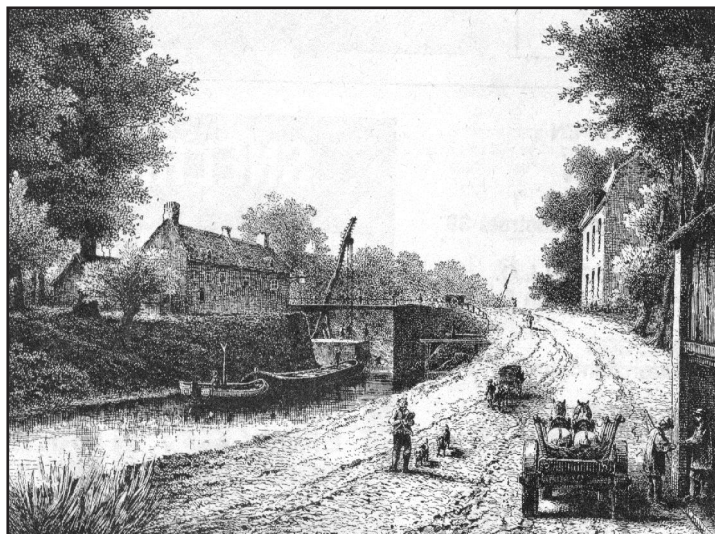
CXCII.

Permitterende aen die van de Schipvaart te mogen continueren die vereeringe van hondert guldens jaerlijcx, die fy

gewoon zyn te geven aen den Sergeant-major van Antwerpen,sonder meer.

C X C I I I.

Ende want aile dryjaeren naer het Verpachten van het Veer-gelt moet gechieden taxatie van de Veer-schuyten ende Heuden, waer inné wy verstaen extraordinarissche onkosten te geschieden, ende dat mits het getal van de persoonen ende doorgaens op het water blyvende 't selve.) niet gevueglyck en kan geschieden dan t'samen blyvende ende étende, soo permitteren de selve ter saecke van dien te mogen verteiren tot laite van de Schipvaart hondert vyftig guldens, sonder afkortinge van hunne gagien, sonder meer tot laite van de selve, op pene van radiatie.

De brug van Vilvoorde circa 1700

C X C I V.

Alle welcke gagien sullen betaelt worden in twee termynen, d'een hellicht te Kersmisse, ende d'ander hellicht S.Jansmisse, uytgenomen die met de maenden ost weken worden gesalarieert, ende die hunne gagien trecken uyt de Pachtingen, alle de welcke sullen betaelt worden in der selver vuegen ende manieren gelijck sy tot hier toe betaelt zyn geweest.

C X C V.

Consenterende oock dat de voorsz. Borgemeëiters, Schepenen, Rentmeesteren ende andere Officieren der voorsz. Stadt ende Schipvaart, in toekomende tyden noch sal gecontinueert worden hunne Tabbaert-laecken 't welck t'elcken jaere sal komen te verschynen op S. Michiels-dag, ende sal in de qualiteyt van elck Officie maer eens 's jaers genoten worden, niet-tegenstaende datter veranderinge van persoonen by doodt oft anderînts quamp te geschieden.

C X C V I. »Te weten, den Amptman, Borgemeester, Schepenen, Trésoriers, Superintendent van de Vaert, onder-Borgemeester, Rentmeëiters, soo van de Stadt als van de Vaert, Pensionaris ende Lieutenant-Amptman, in't getal van z r. persoonen elck 100. guldens.

C X C V I I.

De 6. Raedts-mannen elck 87. guldens 10. ítuivers.

C X C V I I I.

De dry Secretarissen, mitsgaeders de dry Greffiers, ende den Greffier van de Trésoriers elck 80. guldens.

Enkele beschouwingen bij bovenstaande teksten

Ook in het begin van de 18de eeuw waren de spanningverschillen in de vergoedingen tussen de gemiddelde werknemer en de hoogste rang in de hiërarchie zeker zo groot zoals we kennen in de 21ste eeuw. Vergelijk bv. de vergoedingen van de rentmeesters (directeurs) met die van de sluiswachters (sasse-meesters)

Tussen de sluiswachters/bruggendraaiers is er ook een verschil naargelang de sluis cfr de vergoeding tussen Tisselt en Willebroek. Er bestond blijkbaar een rangorde in de belangrijkheid van de sluizen en de bruggen.

De vergoedingen werden slechts tweemaal per jaar betaald (zie C X C I V.)

Door deze teksten kan men een bijna exact personeelskader samenstellen voor de functionering van “de Vaert of de Schipvaart” van de stad Brussel.

Als hulp voor het begrip “gulden Brabants” rond begin 1700, onderstaande benaderende omzetting, let wel op dat de levensduurte destijds zeker lager was dan vandaag.

	1723	2013	
f1 100	€ 1057,53	BF 42.660,76	

Bewerking: Eric Van Winghe

Bron: Zie titelblad pagina 16

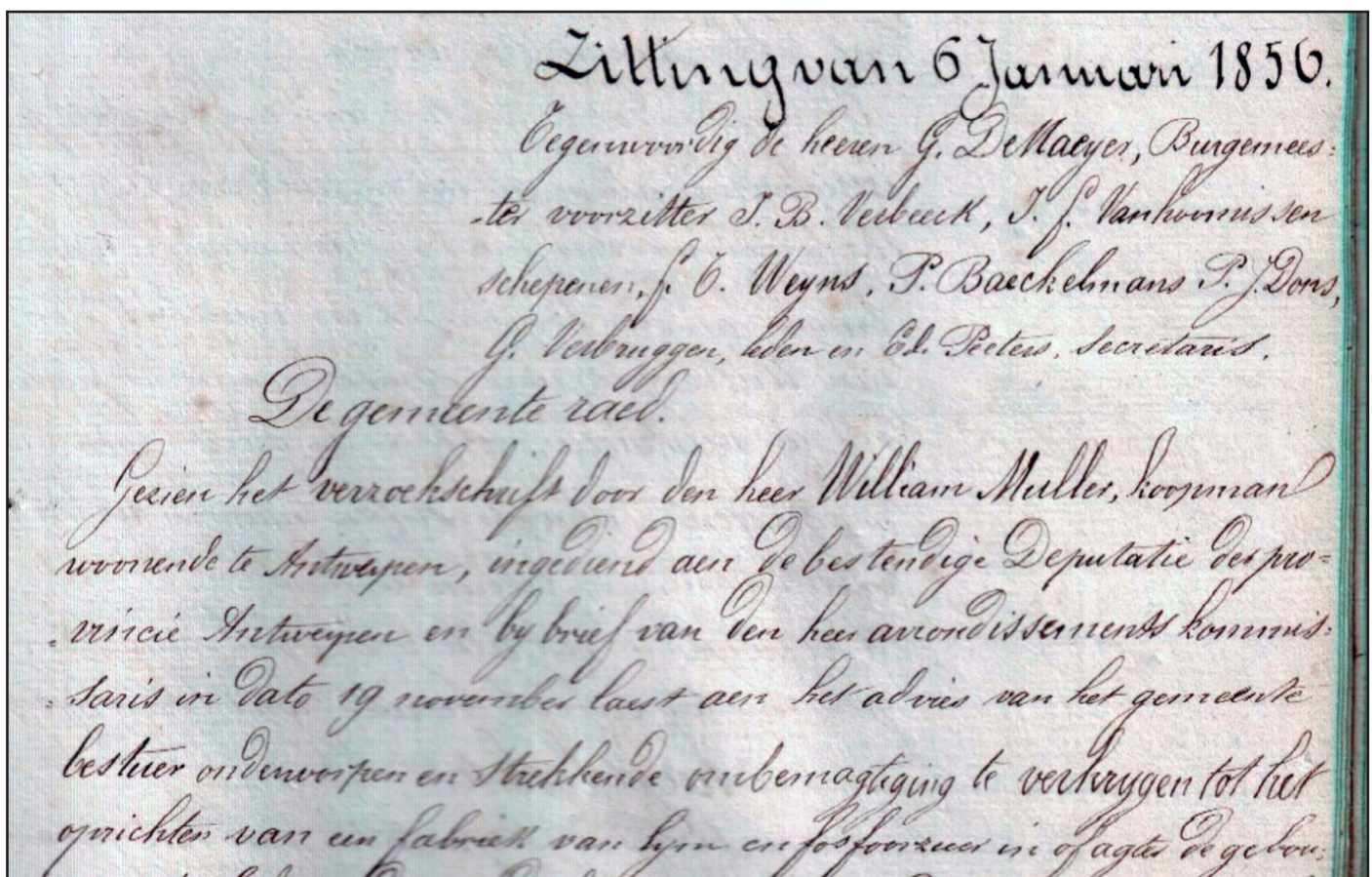
Milieubewuste gemeenteraadsleden in Tisselt

Wij leven in een tijd waarin het milieu in onze samenleving op een zeer voorname plaats komt. Veel van onze milieuactivisten zijn er van overtuigd dat zij in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw, de eersten waren om het belang van een gezonde leefomgeving op de voorgrond te plaatsen, en om ons te pas en soms ook ten onpas, met 'milieuschandalen' rond de oren kletsen...

Awel, niks is minder waar! Reeds in het midden van de 19de eeuw, en dan nog in een relatief klein dorp aan onze vaart vinden we milieuactivisten "avant la lettre!" Tijdens de gemeenteraadszitting van Tisselt van 6 januari 1856, bespraken de leden slechts één

Door de gemeenteraad was er een afvaardiging aangeduid die "ten lande" een gelijkaardige fabriek moest gaan bezoeken en hierover verslag uit te brengen aan de gemeenteraad.

En, ook aan de andere zijde was men in Tisselt ook

Uittreksel uit register notulen gemeenteraad Tisselt.

punt, nl. de aanvraag tot de inplanting "eener fabriek" op de Oostdijk.

Een zekere William Muller, koopman, volgens de gegevens te Antwerpen woonachtig, stelt de vraag de toelating te bekomen om de gebouwen, en toebehorende aan de heren Benoit en De Maeyer, gelegen op de Oostdijk aan de "vaert" wijk A nrs 45 & 46, in te richten tot een fabriek van lijm en fosforzuur.

vrij modern, er was een actiegroep actief onder leiding van een zekere mr. Liedts, in het verslag een der tegensprekers genoemd, die druk zette op de vroede vaders van de gemeente.

Blijkbaar moet bij het aanplakken van de "commodo en incommodo" brief er destijds redelijk wat beroering ontstaan zijn in het anders rustige vliedorp aan de vaart.

De argumenten tegen zijn onder meer (we nemen de tekst van toen over): ... zou vernietigen hier een lusthuis, daer de bierbrouwerijen, voornaamste nijverheid der gemeente, elders de potagie in de hoven.....tussen de huizen en aldaer de grootste hindernis zou toebrengen aen de gezondheid en welligt aen het leven der inwoners.

Overwegende dat de plaats waar men het fabriek wilt oprichten gelegen is in het midden van de agglomeratie der huizen en aldaer de grootste hindernis zou toebrengen aen de gezondheid en welligt aen het leven der inwoners.

Overwegende dat in zoo eene belangrijke zaak de gemeente raad zich heeft moeten inlichten op alle mogelijke wijzen dat de voorzetslingen dergemene welke over dergelyke fabrieken geschreven hebben maar al te echt en de gevolgen daar van maar al te vermeidelyk zyn, dat het gene Mynde heeft eenen der tegensprekers der voorgaende heeft van opmerken maar al te gegrond is tenwyl eenige leden van den raed hebben begeeren naer eene plaats waar een dergelyk fabriek bestond en alwaar zy al de voorgespedde nadeelen en slechte gevolgen in de daed hebben kunnen raspreken.

Uittreksel uit register notulen gemeenteraad Tisselt.

Na nog een volle paragraaf over de nadelen van een dergelijke fabriek, stelt men duidelijk dat ook de handel die gebruik maakt van het kanaal van en naar Brussel, grote schade zou lijden onder de aanwezigheid van dergelijke bedrijvigheid en bouwt men de argumentatie op om de toelating te weigeren.

Overwegende dat de toelating van een dergelyk fabriek te mogen inrichten niet alleen als een ongehoort voor de gemeente zou moeten beschouwd worden maar nog een omveerbaar nadeel zou toebrengen aen den koophandel en nyverheid door dien dat het kanaal van Willebroeck naer Brussel nevens het fabriek zou passeren en dat de vaertuigen, welke es ten getalle van meer dan honderd per dag passeren, dikwyls stoffen inhouden welke door slechte gemen en uitwasemingen bedorven worden.

Uittreksel uit register notulen gemeenteraad Tisselt.

De Gemeenteraad besluit op het einde van deze zitting : den provinciale raed van Antwerpen ernstig te verzoeken van de inrigting van het bedoelde fabriek in gene voegen toe te laten, als tegenstrijdig zijnde aen de bijzondere belangen der andere fabrieken en landbouw met de openbare gezondheid en de algemene belangen van den koophandel. Van een milieu bewust gemeentebestuur gesproken! Alhoewel er mogelijk lokale belangen op de achtergrond wel zullen meegespeeld hebben bij het nemen van hun beslissing...

E. Van Winghe

Bron : G.A.W register notulen gemeenteraad Tisselt 1836-1860

Mededelingen

Archief Vaertlinck

Centrum Jan Van Winghe, Capt. Trippstraat 33, 2830 Willebroek, lokaal 28. Elke tweede en vierde zaterdag van de maand van 09.00 tot 12.00 uur of op afspraak: rene.pattyn@telenet.be.

Agenda

7 december 2013	Stamboomdag
Vanaf 19 september 2013	Cursus genealogie of familiekunde
31 januari 2014	Vijfde Vaertlinckquiz
Vanaf 29 september 2014	Tentoonstelling 'De Grote Oorlog' i.s.m. Nationaal Gedenkteken van het Fort van Breendonk

Website

Neem regelmatig een kijkje op onze website voor de laatste nieuwsberichten, geplande en voorbije activiteiten en informatie over onze werking: www.vaertlinck.be.

Meewerken

Heb je een vlotte pen of wil je op een andere manier een praktische of materiële bijdrage leveren aan onze werking, neem dan contact op met ons secretariaat: Molenweg 24, 2830 Willebroek, gsm 0477 266 537, rene.pattyn@telenet.be.

CAFE - TAVERNE "CASINO"

Bij Chris

Oud Sasplein 3, 2830 Willebroek
(aan de brug)

Tel 03/886 68 70 - dinsdag gesloten

- VERZORGDE SNACKS
- BRUSSELSE WAFELS
- PANNEKOEKEN
- DIVERSE BROODJES
- MILCKSHAKES
- IJSCOUPES
- VERSE FRUITSAPPEN

Anno 1905

ZAKENKANTOOR NV VAN TRICHT

L. DE NAEYERPLEIN 16
2830 WILLEBROEK

Tel. 03-886 87 33 - 03-886 94 62

Fax 03-886 20 91

E-mail : yvette.vandemaele.15515@axa-bank.be

Alle wekdagen geopend van 9 - 12 uur en van 14 - 18 uur
Dinsdag- en zaterdagvoormiddag enkel na afspraak

**VOOR AL UW BELEGGINGEN, BANKVERRICHTINGEN,
VERZEKERINGEN EN KREDIETEN**

Het kantoor met de betere service !

de Schalk

BISTRO RESTAURANT

Scheldelaan 40

2830 Willebroek

03 297 30 74

Info@deschalk.be

Ma-zo 11 u tot 21u30

Dinsdag gesloten

WOONDECORATIE **PEPERMANS**

Herman Vosstraat 46
2830 Willebroek

Tel. 03 / 886 68 23
Fax 03 / 866 15 00

www.decoratiepepermans.be

- Vast tapijt
- Tapijten
- Vouwdeuren
- Textiel

- Vloerbekleding
- Gordijnen
- Zonwering
- Onderhoud

- Laminaat
- Overgordijnen
- Behangpapier
- Verven-Mengmachine

MEUBELEN J. VANDENBERGH

Brielen 5
2830 Tisselt
tel. 03-886 66 03
www.meubelenvandenbergh.be

Openingsuren: Maandag t/m zaterdag van 10 tot 18 u.
Zondag 13.30 tot 18u. en donderdag gesloten

THE BEST HARDWARE STORE IN BELGIUM

BOOZT.be
Dendermondsesteenweg 190
2830 Willebroek
Tel: 03/866.48.44
BE 0860.455.425
info@boozt.be

Openingsuren:
dinsdag tem zaterdag
open van 10hr tot 18hr
zondag, maandag en
feestdagen gesloten
www.boozt.be

WILLEBROEK

TEL. 03/886.41.30

 **Groep
Kerremans**

 **Zakenkantoor
Kerremans & C°**

VERZEKERINGEN
BANK

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

CBFA: 040356A-cB

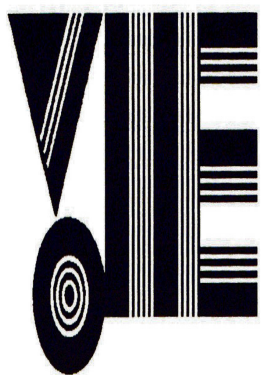
 **Vastgoed
Kerremans**

VERKOOP
VERHUUR
BEHEER

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

BIV KERREMANS STEVE: 503785

carrosserie
Van den Eede

herstellingen alle merken

Brandstraat 31 tel. 03/886 78 49
2830 Willebroek btw 634 353 769 fax 03/886 04 58

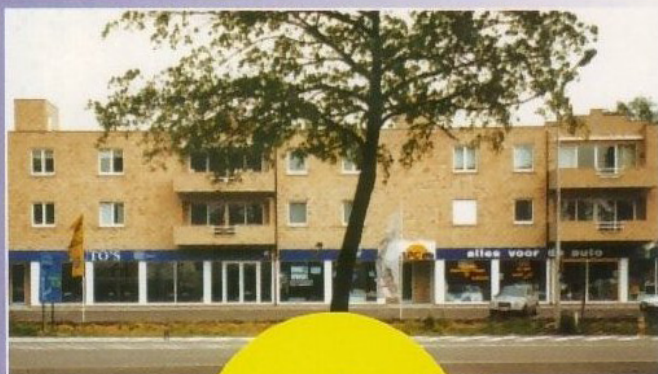
POUSSE
CAFE WILLEBROEK

'T POUSSECAFÉ

TORENSTRAAT 6
2830 WILLEBROEK

TEL. 03-866 05 36

OPEN VANAF 11.00 UUR
KEUKEN DOORLOPEND VANAF 11.00 UUR
MAANDAG GESLOTEN

APC

AUTO PARTS CENTER BVBA
ALLE AUTO-ONDERDELEN

- Groot- en kleinhandel
- Car-hifi - GSM's - carkits - navigatiesystemen
- Alarmen - blinderen autoruiten
- Wisselstukken en onderdelen: remmen, filters, uitlaten, schokdempers, ...
- Allesdragers: skiboxen, sneeuwkettingen, ...
- Accessoires: uitbouwkits, verlagingskits, spoilers, sportluchtfilters, ...

Dendermondsesteenweg 212
2830 Willebroek
Tel. 03-886 35 06
willebroek@apc.skynet.be

Restaurant "BEUKENHOF"

Antwerpsestraat 300
2850 BOOM

Tel.: 03/888.65.68

Fax.: 03/844.74.39

BOEKSKE

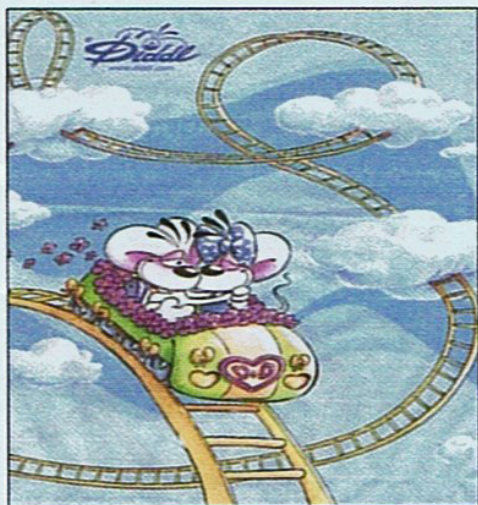
Voor al uw tijdschriften en kranten!

Aan huis besteld!

Eksklusief verdeler van :

DIDDL, TOPMODEL,

DARK DUDES, ROSALIE UND TRUFFEL

Voor al uw inkt en toonercardridges tot 50 % goedkoper
Overwinningstraat 76 – Willebroek
Tel: 03.886.73.84

Jan maes

watches & jewellery

L.De Naeyerplein 31

2830 Willebroek

03/886 86 26

Bruul 85

2800 Mechelen

Rijwielen – Naaimachines

Firma CLAESSENS

Mechelsesteenweg 8

(aan de brug)

2830 WILLEBROEK

Tel. : 03/886 62 70 – 03/886 38 51

Uw advertentie hier?

Contacteer ons

vaertlinck@telenet.be

www.vaertlinck.be

SINONQUEL bvba

Ten Bergstraat 2
2830 Willebroek

tel. 03-886 66 85
fax 03-886 61 54
garage.sinonquel@telenet.be

www.sinonquel.be

上海酒家

CHINEES RESTAURANT

SHANGHAI

Stationsplein 2

2830 WILLEBROEK

Tel. 03 886 74 96

Ruime parking

Maandagmiddag

Dinsdag

Zaterdagmiddag

GESLOTEN

KEUKENCENTER

MASURE

Totaalinrichting van vloer tot plafond

- keukens in alle stijlen
- van luxe modellen tot de budget-keukens
- ook badmeubelen en schuifdeuren
- wij tekenen uw eigen droomkeuken

Kleine Amer 15
2870 Puurs-Kalfort

Tel. 03 889 22 48 * fax 03 899 15 26

Open: ma-vr van 10-17 uur
zaterdag 10-18 uur
zondag gesloten

Bakkerij Philippe

Kerkstraat 26

2830 Willebroek

Tel: 30/886.65.09

5 Broodautomaten

Baeckelmannstraat: Centeabank

Card. C ardiynlaan: Tisselt

Vennestraat: Willebroek

Bezelaarstraat: Blaasveld

Parochiaalcentrum: Ramsdonk

Café Knock-Palace

bij Patrick

August Van Landeghemplein 8

2830 Willebroek

Tel. 03/886 78 39

Donderdag gesloten

Verzorgde bediening | Vergaderzaal beschikbaar